

http://www.manna.ro/kozter/Kisebbségi_nyelvi_jogok_Tusvanyos_2010_2010_07_22.html

Kisütötték a kacsát, de ki kell hisztiznünk a porciónkat

A nyelvi joggyakorlást úgy zavarják Romániában, mint annak idején a Szabad Európa Rádiót. De mi sem verjük le egymást az igyekezettől.

Legalábbis erre gondoltunk, amikor a **Nyelvi jogaink. Ha vannak, miért nincsenek?** című tusványosi előadás előkészületei alatt valaki a mikrofon sípolására megeresztette a poént: úgy zavarják, mint a Szabad Európát. A poéngyártást az előadás moderátora, Balogh Levente, a Krónika újságírója folytatta, aki egyenesen bárkát követelt a Corvina-sátorba az eleredt eső miatt rohamosan terjedő tócsa láttán, de mivel bárkát senki sem hozott, belevágott „a lecsó közepébe”.

Na ide kellett volna a bárka

Mit is jelentenek a kisebbségi nyelvi jogok?

Nem tud egyetérteni a többségi és kisebbségi nyelv megnevezésekkel, főleg ha ehhez a két kategóriához értékrendi különbségeket is társítanak, szögezte le rögtön az első kérdésre Papp Kincses Emese, a Sapientia-EMTE csíkszeredai karának tanára. Szerinte csak csoportok vannak, akik különböző nyelveket beszélnek.

Szigeti Enikő, a Civil Elkötelezettség Mozgalom ügyvezető igazgatója szerint egy dolog biztosan elmondható a romániai kisebbségi nyelvi jogokkal kapcsolatban: „Hiába vannak kitűnő törvények erre vonatkozóan, ha **a gyakorlatban nem élünk velük**”. Marosvásárhelyen például egyetlen iskola nevét sem olvashatjuk el magyarul, mert nincsenek magyar táblák.

Vagyis a jogi kodifikációval hárítunk,

miközben a meglévő jogainkkal sem élünk. Ha ugyanis minden érintett élne azzal, hogy magyarul intézheti hivatalos ügyeit (azokban a helységekből, ahol a magyar lakosság számaránya 20 százalék vagy több), az aktatologatók előbb-utóbb hozzászoknának ehhez, és nem képednének el, ha valaki kisebbségi nyelven kér hivatalos tájékoztatást, állítja Szigeti. **A Civil Elkötelezettség Mozgalom például csak magyar nyelven kommunikál a Maros megyei állami szervekkel.** Kezdetben a Maros megyei prefektus kerek perccel visszautasította a tájékoztatást, ma már viszont két nyelven válaszol a levelekre. A CEMO szerint tudatosítani kellene a magyar lakosságban, hogy az állam bácsi nem fogja magától odanyújtani a sült kacsát.

Papp Kincses Emese a kitűnő törvények hallatán érezte sértve magát, szerinte ugyanis mindaddig nem beszélhetünk ilyenről, amíg a magyar nyelv nem lesz egyenrangú a románnyal. „Amíg egyetlen magyarul íródott dokumentum, okirat sem hivatalos Romániában, csak ha román nyelven van, addig az állam nem teljesíti feladatát”, magyarázta.

Ilyen kontextusban egyáltalán nem meglepő, hogy a bíróságokon és törvényszékeken a székely bácsinak alig vagy egyáltalán nem érvényesülnek a nyelvi jogai. Papp Kincses elmesélte, a csíkszeredai bíróság épületébe már **csak ha belép az ember, kommunikációs deficittel szembe**sül: a kapus nem tud románul, a csendőrök pedig magyarul. A hangosbemondóban csak románul közlik a perek sorrendjét, akárcsak a hirdetőtáblán, arról nem is beszélve, hogy csak románul íródott idézéseket küldenek ki. A székely bácsi pedig mehet a szomszédba az idézéssel, ha szerencséje van, két ajtóval arrébb akad valaki, aki érteni is fogja a szakkifejezéseket. Hargita és Kovászna megyében a bírák és az ügyészek 90 százaléka nem tud magyarul, a polgárjogi per során pedig a törvény nem írja elő kötelező módon a tolmácsot.

Jobban bízunk a román nyelvben

Horváth István szociológus szerint nem csak az intézmények számlájára írható, ha a magyarok többsége inkább románul intézi hivatalos ügyeit. Többségük ugyanis azt vallja, hogy „biztosabb az, ha egy kérés románul van, ha még nem es értem”. Viszont nem lehet számon kérni mindezt attól, aki például cége bejegyzését intézi románul, hiszen nem szeretné, ha egy magyarul nem tudó hivatalnok késleltetné az ügyintézését. **„Senki nem akar hős lenni, ha nem nyer belőle”**, magyarázta Horváth.

Batizán Emese, a CEMO programfelelőse erre azzal válaszolt, hogy a baj az, hogy ennél kevésbé rizikósabb esetekben sem élnek a magyarok a lehetőségeikkel. Az Országos Diszkriminációellenes Tanácshoz például alig érkezik panasz a nyelvi jogsértésekkel kapcsolatban. Ez pedig a nemzetközi szinten azt a látszatot kelti, hogy Romániában a jogok biztosításával minden rendben. Pedig az állam a nemzetközi porondon olyan, mint az okos leány, aki vitt is, meg nem is: papíron, kifele minden adott, a gyakorlatban, bent nem egészen,

a kisebbség mégis hallgat.

Hogy a gyakorlatban mennyire sérülnek a nyelvi jogok biztosítása, arról Papp Kincses Emesével egyetemi oktatóval beszélgettünk.

Említett az előadás során egy felmérést, amely eléggé rácáfol arra, hogy élhetünk a nyelvi jogokkal az igazságszolgáltatásban.

A kommunikációs etnográfia módszerével mértem fel a jogérvényesítés lehetőségeit a csíkszeredai bíróságon és a Hargita megyei törvényszéken. A törvény értelmében úgy tűnik, hogy lehet használni az anyanyelvet ügyfélként a különböző tárgyalásokon.

A valóságban azonban számos tárgyaláson vettem részt, és statisztikát is készítettem, hogy a jogi képviselők, tehát a bírók, ügyészek 90 százaléka román ajkú, többnyire fiatal bírók, akiket idehelyeztek a Székelyföldre, nem is ismerik ezt a térséget, és anélkül, hogy rosszindulat lenne bennük, rákérdeznek az öreg, románul nem tudó székelyre, hogy „Cum de nu știți românește?”.

Nagyon nagy baj az, hogy nincsen utánpótlás, a magyarság hét százalékban van jelen Romániában, és a különböző igazságügyi intézményekben a részvételi arány nulla egész

valamennyi. Nincs egyetlen magyarul tudó ügyész sem a csíkszeredai törvényszéken. Gyergyószentmiklóson egyáltalán nincsenek magyar vagy magyarul tudó bírók. Ennek számos negatív következménye van.

A nem kétnyelvű ember, de ha kétnyelvű is, a nyelvi kompetenciája nem olyan, a szaknyelvet nem ismeri, tehát eleve hátrányos helyzetben van. A románul nem tudó, nem értő ügyfél kétszeresen is hátrányos helyzetben van. Én a következtetéseimet és a javaslataimat is megfogalmaztam, rendkívül fontos lenne a magyar utánpótlás biztosítása, a pozitív diszkrimináció.

Ha elértük azt, hogy a rendőrákadémián elkülönítenek a magyarság számára helyeket, ennél sokkal fontosabb lenne, hogy a bírókat képző intézetekben különítsenek el helyeket. Rövidesen el fognak tűnni a magyar bírók a bíróságokról és a törvényszékekről.

Ha jól értettem, a polgárjogi perek esetében nem kötelező a tolmács biztosítása, még ha erre szükség is lenne. Hogy oldják meg a gyakorlatban például az peres fél és a bíró közti kommunikációt?

Ha valaki nem tud románul, vagy menetközben rájön a bíró, hogy „ügyfele” nem érti, amit kérdeznek, akkor egy jelenlévő ügyvédet megkérnek, vagy olyan is előfordult, hogy tanárembert hívtak be tolmácsolni, aki meg a jogi szaknyelvet nem ismeri. Nincs megoldva a tolmácsolás sem. A javaslataim között szerepel az is, hogy nagyon fontos lenne kétnyelvű, jogi ismeretekkel, jogot végzett főállású tolmácsokat alkalmazni Székelyföldön, és ott, ahol magyar ügyfelek vannak. Ez a politikumnak a nagyon fontos feladata lenne.

És ne mondják azt, hogy a nyelvi jogok között szerepel az, hogy használhatjuk az anyanyelvünket az igazságszolgáltatásban, mert ez nem felel meg a valóságnak. Akkor lenne szó nyelvi egyenjogúságról, ha az intézményes keretek között lehetne az anyanyelvünket használni mind szóban, mind írásban.

Az új törvénykönyvekben változott valami ehhez képest?

A büntetőjogi perekben eddig is kötelező volt a tolmács alkalmazása. Viszont itt is van egy, az emberi szabadságjogot sértő dolog. Vegyünk például egy marosvásárhelyi büntetőjogi pert, ahol a gyanúsított nem tud románul, és gyilkossággal vádolják. Ha nem tudja megfizetni az ügyvédet, hivatalosan kirendelnek egyet. Könnyen előfordulhat, hogy az ügyvéd nem tud magyarul, hiszen nagyon kevés a magyarul is beszélő ügyvéd, tehát az ügyvéd azzal az ügyféllel, akit képviselnie kell, egyszerűen nem tud kommunikálni. Most el lehet képzelni azt, hogy akkor, amikor például sok éves büntetésről van szó, milyen hátrányban van az a magyar ember.

Szülehetnek súlyosabb ítéletek a nyelvi kommunikáció deficitjeiből kifolyólag?

Ezt nem állítanám, hiszen a törvények léteznek, és a bíró személye garancia arra, hogy

emberséges, tisztességes és megérdemelt büntetést szabjon ki. Viszont hangsúlyeltolódások lehetnek, hiszen a kommunikáció szóbeli, és a metakommunikációnak: a hangszínnek, a hangvételnek, a szemnek, sok mindennek van szerepe. És nem mindegy, hogy két évre vagy hat évre ítélnék valakit. A román bírónak is fontos lenne az, hogy értse, hogy a vádlott vagy a peres fél mit mond, és itt nagyon megnő a tolmácsnak a szerepe, aki egyfajta dekódoló.

Voltam olyan tárgyaláson, ahol szerencsére a jogi nyelvet nagyon jól ismerő tolmácsnak dekódolnia kellett olyan nyelvre az üzenetet annak az egyszerű embernek, hogy értse meg, hogy mit kérdezett a bíró. Hogy egy egyszerű példát adjak arra, milyen kommunikációs nehézségek és félreértések adódnak, van olyan, hogy az értelmiségi magyar nem igényli a fordítót, mert kétnyelvűnek tartja magát. De van egy jogi szaknyelv, amelyet nem ismer.

Volt egy ilyen eset, hogy azt kérdezte a bíró, hogy „Doriți probatoriu?”, és az ügyfél erre, hogy „Nu, nu doresc”. Utána fellebbezett, hogy ő tanúkat akar felhozni a perben, mert nem tudta azt, hogy a probatoriu mögött az a jogi értelmezés húzódik, hogy kíván-e tanúkat állítani. A javaslataimban az is szerepel, hogy a középiskolában jogi ismereteket kellene oktatni mindkét nyelven.